

Література

1. Trend – Artificial Intelligence. Bond. URL: <https://www.bondcap.com/#specialreports>
2. Євростат. URL: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Category:Digital_economy_and_society

ЦИФРОВА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК КЛЮЧОВИЙ РЕЗУЛЬТАТ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ПЕДАГОГА ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Хома П. П.

Мукачівський державний університет, e-mail: khoma.p@mail.msu.edu.ua

***Анотація.** В роботі висвітлено значення цифрової компетентності майбутніх учителів початкової школи як ключового результату професійної підготовки. Розкрито її специфіку: урахування вікових особливостей учнів, формування інформаційної культури, створення безпечного цифрового середовища та використання інструментів штучного інтелекту. Показано, що розвиток цифрової компетентності забезпечує безперервність навчання й підвищує стійкість освітньої системи в умовах кризових викликів.*

***Ключові слова:** цифрова компетентність, початкова школа, професійна підготовка, штучний інтелект, дистанційне навчання.*

У сучасних умовах цифрова компетентність (ЦК) педагогів перестала бути лише додатковою навичкою – вона стала ключовим показником професійної готовності вчителя початкової школи. Цифрові інструменти змінюють підхід до навчання, трансформують комунікацію з учнями й батьками, створюють можливості для персоналізації освітнього процесу. В Україні, де освіта функціонує під впливом воєнного стану, розвиток цифрової компетентності набуває особливого значення.

Під час воєнних дій здатність учителя швидко переходити до дистанційних або змішаних форм навчання стає запорукою безперервності освіти для дітей у бомбосховищах, у переміщених сім'ях чи за кордоном. Використання мобільних рішень, офлайн-ресурсів і платформ з низькими вимогами до інтернету дозволяє мінімізувати освітні втрати.

Цифрова компетентність у кризових умовах включає кілька вимірів. Технічна гнучкість означає вміння працювати з різними й часто обмеженими засобами – від смартфонів до офлайн-контенту. Інформаційна безпека передбачає захист персональних даних учнів. Критична інформаційна грамотність допомагає виявляти дезінформацію й орієнтуватися у перевірених джерелах. Організаційна компетентність пов'язана з умінням планувати альтернативні сценарії навчання та координувати дії з батьками. Важливою є і психологічна складова – застосування цифрових інструментів для базової психологічної підтримки дітей та збереження емоційного контакту.

Значення набуває й використання інструментів штучного інтелекту. ШІ може допомогти у створенні адаптивних навчальних ресурсів, автоматизувати рутинні процеси оцінювання, сприяти моніторингу навчального прогресу навіть за умов неповних даних. Але його застосування потребує нових знань: майбутні педагоги мають розуміти етичні обмеження, ризики алгоритмічних упереджень і правила безпечної роботи з інформацією.

Крім практичної функції, цифрова компетентність у воєнний час виконує роль чинника соціальної стійкості. Професійно підготовлений учитель здатний підтримувати стабільність освітнього середовища, зменшувати тривожність учнів і батьків, сприяти інтеграції дітей-переселенців та збереженню контактів із тими, хто навчається дистанційно за кордоном. Інвестиції у цифрову підготовку педагогів – це водночас інвестиції в освітню безпеку та соціальну адаптацію в умовах кризи.

Отже, формування цифрової компетентності майбутніх учителів початкових класів є не лише актуальною, а й нагальною потребою. Це вимагає оновлення програм педагогічної освіти з включенням модулів, присвячених криз-орієнтованим цифровим навичкам, алгоритмічній грамотності, етиці даних і роботі з обмеженою інфраструктурою.

У сучасних наукових працях цифрова компетентність педагогів визначається стратегічним пріоритетом модернізації освіти. Карташова Л. А. підкреслює, що для ефективного впровадження цифрових технологій у підготовку вчителів потрібні узгоджені управлінські рішення, ресурсна підтримка та система підвищення кваліфікації викладачів вишів [1]. Матеріали семінару «Цифрова компетентність сучасного вчителя НУШ» (2022) акцентують на розвитку критичного мислення, інформаційної грамотності та організації безпечного цифрового середовища [2].

Міжнародні дослідження (Education Sciences, 2023) підтверджують, що впровадження навчальних модулів із цифрової грамотності значно підвищує готовність майбутніх учителів застосовувати цифрові інструменти [3].

Вагомим напрямом стали публікації про використання штучного інтелекту. У звіті Міністерства освіти США (2023) наголошено на етичних аспектах, безпеці даних і можливостях персоналізації навчання [4]. Огляд Hwang, Xie та Wah (2024) доводить, що інтеграція ШІ у підготовку педагогів сприяє підвищенню її ефективності, але вимагає розвитку алгоритмічної грамотності [5].

Таким чином, сучасні дослідження підтверджують: формування цифрової компетентності майбутнього вчителя початкової школи є багатовимірним процесом, що поєднує методичні, управлінські, технологічні та етичні аспекти.

Мета цього дослідження полягає в обґрунтуванні значущості цифрової компетентності як ключового результату професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи та визначенні напрямів її розвитку в умовах цифровізації й поширення ШІ.

Специфіка цифрової компетентності педагога початкової школи полягає у кількох моментах. По-перше, вона орієнтована на вікові особливості дітей 6–10 років: підтримку ігрової діяльності, розвиток образного мислення та формування базових навичок. По-друге, вчитель початкової школи є першим провідником дитини у цифровий світ, він формує в учнів основи інформаційної культури та медіаграмотності. По-третє, цифрові інструменти інтегруються у всі дисципліни: мову, математику, природознавство, мистецтво.

Важливим є й емоційно-комунікативний аспект. Учитель має створювати доброзичливе онлайн-середовище, підтримувати контакт із дітьми та батьками, організовувати інтерактивні заняття, які не знижують рівня живого спілкування. У воєнний час саме педагоги початкових класів відіграють ключову роль у збереженні навчального процесу для дітей, які переживають стрес і вимушену міграцію.

Штучний інтелект відкриває нові можливості для роботи з учнями молодшого віку: створення індивідуальних освітніх маршрутів, інтерактивні завдання, швидкий зворотний зв'язок. Але майбутній педагог має вміти критично відбирати ці інструменти, адаптувати їх до рівня розвитку дітей і гарантувати їхню безпечність.

Таким чином, цифрова компетентність учителя початкової школи є багатовимірною і специфічною. Вона спрямована на підтримку розвитку дитини молодшого віку, формування основ цифрової

культури та організацію комфортного освітнього середовища. Це робить її центральним показником професійної готовності педагога.

Формування цифрових умінь майбутніх учителів безпосередньо впливає на якість підготовки: забезпечує інтеграцію сучасних технологій у методику навчання, готовність до дистанційної роботи, уміння створювати персоналізовані програми та безпечне цифрове середовище, що сприяє розвитку критичного мислення, творчості та соціальних навичок дітей.

Узагальнюючи результати, можна зазначити: цифрова компетентність майбутнього вчителя початкової школи поєднує знання про цифрові технології, практичні навички їх використання, ціннісно-мотиваційні орієнтації та рефлексивні здібності. Вона дозволяє педагогам ефективно організовувати навчальний процес, створювати безпечне цифрове середовище та адаптуватися до екстремальних умов.

Подальші наукові пошуки можуть бути спрямовані на розробку інтегрованих навчальних модулів із цифрової педагогіки, а також на дослідження впливу конкретних інструментів штучного інтелекту на навчальну мотивацію й розвиток базових компетентностей молодших школярів.

Література

1. Карташова Л. А. Організаційно-управлінські засади формування цифрових компетентностей педагога в умовах цифрової трансформації // Інформаційно-комунікаційні технології в освіті. – 2024. – № 3. – С. 15–24.
2. Цифрова компетентність сучасного вчителя НУШ : зб. матеріалів науково-практичного семінару (Київ, 2022) / за ред. В. Ю. Бикова, Л. А. Карташової. – Київ : Інститут цифровізації освіти НАПН України, 2022. – 112 с.
3. Training Digital Competencies in Future Primary School Teachers // Education Sciences. – 2023. – Vol. 13 (5). – Article 412. – DOI: <https://doi.org/10.3390/educsci13050412>
4. Artificial Intelligence and the Future of Teaching and Learning. Insights and Recommendations / U.S. Department of Education, Office of Educational Technology. – Washington, 2023. – 56 p. – URL: <https://www.ed.gov/ai-teaching-learning>
5. Hwang, G.-J., Xie, H., Wah, B. W. A Review of Artificial Intelligence in Teaching and Teacher Professional Development (2015–2024) // Educational Technology & Society. – 2024. – Vol. 27 (2). – P. 1–15. – DOI: 10.30191/ETS.AI2024.